

A' ΑΡΜΟΝΙΑ

Μετατρέπουμε την τρίφωνη συγχορδία σε τετράφωνη διπλασιάζοντας τη θεμέλιό της και μοιράζουμε τις νότες της συγχορδίας στις φωνές μιας τετράφωνης χορωδίας (**S-A-T-B**). Από δω και στο εξής, με τον όρο “**φωνές**” θα εννοούμε και τις νότες μιας συγχορδίας.

Αποστάσεις μεταξύ των φωνών

Μια φωνή δεν πρέπει να απέχει από μια γειτονική της φωνή διάστημα μεγαλύτερο από 8να. (Ο περιορισμός αυτός δεν ισχύει για τις δύο χαμηλότερες φωνές – Μπάσο, Τενόρο)

Αρμονικά Διαστήματα

Επιτρέπονται όλα εκτός απ' τα διαστήματα 5ης και 8ης που σχηματίζονται στις δύο εξωτερικές φωνές με ευθεία κίνηση (*Ευθείες 5ες και 8ες*)

Η ευθεία 5η ή 8η επιτρέπεται μόνο αν η Σοπράνο κινείται βηματικά.

5ες και 8ες παράλληλες / αντιπαράλληλες

Απαγορεύεται δύο φωνές να τραγουδούν 5ες* και 8ες με ευθεία ή αντίθετη κίνηση.

* Δύο 5ες παράλληλες μπορεί να επιτραπούν αν η 2η είναι ελαττωμένη.

Μελωδικά Διαστήματα

- Απαγορεύονται τα Αυξημένα, τα Ελαττωμένα*, τα 7ης** και τα 6ης Μεγάλα. Όλα τα άλλα επιτρέπονται.

- Απαγορεύεται το διάστημα 7ης ή 9ης που σχηματίζεται με δύο πηδήματα. (*Λάθος που εμφανίζεται συνήθως στο μπάσο*)

Εξαιρέσεις

* Επιτρέπεται το κατιόν Ελαττωμένο που σχηματίζεται με τον προσαγωγέα, αφού μετά θα ακολουθήσει υποχρεωτική ανιούσα βηματική κίνηση.

** Το διάστημα 7ης επιτρέπεται στα πλαίσια της ίδιας συγχορδίας όπως επίσης και το διάστημα 8ης.

Νότες διπλασιασμού – Ελλιπείς Συγχορδίες

Η νότα που διπλασιάζεται σε μια συγχορδία είναι η θεμέλιος. Αν αυτό, για διάφορους λόγους που θα αναφερθούν παρακάτω, δεν είναι εφικτό, τότε διπλασιάζουμε την 5η της συγχορδίας ή κορυφή. Ποτέ δεν διπλασιάζουμε την 3η ή μέση μιας συγχορδίας, παρά μόνο στις περιπτώσεις που θα συζητηθούν στη συνέχεια.

Γενικά, **καλές νότες διπλασιασμού**, στα πλαίσια μιας κλίμακας, είναι οι θεμέλιοι των τριών κύριων βαθμίδων, (I – IV – V), όποια θέση κι αν έχουν στις συγχορδίες που σχηματίζονται.

Στην κλίμακα Do+ για παράδειγμα, καλές νότες διπλασιασμού είναι οι νότες Do, Fa και Sol.

Διπλασιασμός της 3ης

- 1) Στην VI μετά την V (Στον Ελάσσονα Τρόπο και όταν η VI είναι πριν την V)
- 2) Στη II6

Ελλιπής λέγεται μια συγχορδία που της λείπει η 5η της ή κορυφή της. Στη θέση της γράφουμε τη θεμέλιο της συγχορδίας. Έτσι προκύπτει μια συγχορδία με 3 θεμελίους.

(Η 5η μπορεί να παραληφθεί ως λιγότερο “ευαίσθητη” γιατί η θεμέλιος ορίζει την συγχορδία ενώ η τρίτη καθορίζει το είδος της – αν είναι μείζονα ή ελάσσονα δηλαδή).

Ελλιπής μπορεί να γραφτεί μια συγχορδία μόνο όταν είναι σε ευθεία κατάσταση.

Σύνδεση Συγχορδιών – Κινήσεις Φωνών

Υπάρχουν τρεις τρόποι σύνδεσης των συγχορδιών:

1) **Η Ευθεία κίνηση** (Δεν χρησιμοποιείται).

2) **Η Πλάγια κίνηση** (Εφαρμόζεται σε συγχορδίες που έχουν κοινούς φθόγγους. Οι θεμέλιοί τους δηλαδή απέχουν διάστημα 3ης, 4ης και 5ης. Σε αυτή την κίνηση “κρατάμε” με σύζευξη διάρκειας τους κοινούς φθόγγους των δύο συγχορδιών στην ίδια θέση).

3) **Η Αντίθετη κίνηση** (Οι φωνές κινούνται αντίθετα σε σχέση με τη φορά του μπάσου).

Η κίνηση αυτή εφαρμόζεται:

α) Υποχρεωτικά μεταξύ συγχορδιών που οι θεμέλιοί τους απέχουν διάστημα 2ας – συνεχόμενες βαθμίδες (π.χ. III – IV ή IV - V)

β) Για λόγους αισθητικούς με αποτέλεσμα μια καλύτερη μελωδική γραμμή στη Σοπράνο ή μια καλύτερη διάταξη στις φωνές μας.

γ) Στη σύνδεση II – V και όταν η II βαθμίδα βρίσκεται σε θέση 3ης ή 8ης.

(Όταν η II βρίσκεται σε θέση 5ης προτιμούμε την πλάγια κίνηση γιατί έτσι έχουμε ένα ωραίο μελωδικό αποτέλεσμα στη Σοπράνο – την 5η της IIIης ακολουθεί ο προσαγωγέας στην V βαθμίδα που υποχρεωτικά θα βηματίσει στην τονική. (La – Si - Do)

*Αυτό ακριβώς συμβαίνει και στον Ελάσσονα τρόπο, όταν έχουμε **ανιούσα μελωδική**, γι' αυτό και αντίστοιχα η εναρμόνισή μας είναι II5# – V# κάνοντας πλάγια κίνηση – Fa# - Sol# - La).*

Για τον Προσαγωγέα

Ο **προσαγωγέας**, επειδή απέχει ένα ημιτόνιο από την τονική, έλκεται απ' αυτήν και γι' αυτό πάντα πρέπει να βηματίζει προς την τονική. Αυτό το ονομάζουμε “**λύση**” του προσαγωγέα.

Εξαιρέσεις λύσης του προσαγωγέα

III - IV

Στη μόνη σύνδεση που δεν μπορεί να τηρηθεί αυτό, η λύση του προσαγωγέα δηλαδή, είναι μεταξύ IIIης και IVης βαθμίδας, όπου, αν ο προσαγωγέας κινηθεί βηματικά προς την τονική θα σχηματίσει 5ες παράλληλες με το μπάσο.

Έτσι στη σύνδεση III – IV ο προσαγωγέας κατεβαίνει υποχρεωτικά.

Στον Ελάσσονα τρόπο αυτό συμβαίνει στην **κατιούσα μελωδική**.

Αυτό, επειδή είναι πολύ χαρακτηριστικό, επιδιώκουμε, ως επί το πλείστον, να συμβαίνει στη Σοπράνο.

Ο προσαγωγέας επίσης, μπορεί να μην λυθεί, όταν βρίσκεται σε εσωτερική φωνή και τη λύση του την τραγουδάει κάποια ψηλότερη φωνή, στην ίδια θέση όμως.

V – VI

Η σύνδεση αυτή ονομάζεται και **απροσδόκητη ή απατηλή**.

Ο λόγος είναι ότι, ενώ μετά την V αναμένουμε φυσιολογικά να ακούσουμε την I βαθμίδα, στη θέση της ακούγεται η VI, που ως είδος συγχορδίας είναι αντίθετη του τρόπου (Ελάσσονα σε ΜΕΙΖΟΝΑ κλίμακα και Μείζονα σε ΕΛΑΣΣΟΝΑ κλίμακα). Έτσι, αναστέλλοντας το πλήρες αίσθημα της πτώσης – κατάληξης του σημείου που βρισκόμαστε, ανανεώνεται το ενδιαφέρον μας για τη συνέχεια.

Πραγματοποιούμε τη σύνδεση ως εξής:

α) Λύνουμε τον προσαγωγέα (Η φωνή αυτή θα είναι και η μοναδική που δεν θα κάνει αντίθετη κίνηση με το μπάσο αλλά ευθεία, σε παράλληλες τρίτες).

β) Κάνουμε αντίθετη κίνηση στις υπόλοιπες δύο φωνές προς τους πλησιέστερους φθόγγους της Vης.

Το αποτέλεσμα θα είναι η VI να γραφτεί με διπλασιασμένη την 3η της.

Με διπλασιασμένη τρίτη, επίσης, γράφουμε την VI και στον ελάσσονα τρόπο όταν έχουμε την αντίθετη σύνδεση, VI – V για να αποφύγουμε το τριημιτόνιο.

ΑΛΛΑΓΗ ΘΕΣΗΣ

Είναι δυνατόν σε μια συγχορδία οι φωνές να αλλάξουν θέση. Έτσι η συγχορδία, από θέση 8ης να γραφτεί σε θέση 3ης ή 5ης. Στην νέα της θέση η συγχορδία μπορεί να είναι ελλιπής.

Ωστόσο, χρειάζεται μεγάλη προσοχή, για να αποφύγουμε τυπικά λάθη μεταξύ των φωνών (παράλληλες 5ες ή 8ες), γιατί η αλλαγή θέσης δεν μπορεί να τα “κρύψει”, αφού η λειτουργία της συγχορδίας / βαθμίδας παραμένει η ίδια.

Α' ΑΝΑΣΤΡΟΦΗ

Στο μπάσο γράφουμε την 3η ή μέση της συγχορδίας.

Συμβολίζεται με τον αριθμό **6** (Η θεμέλιος της συγχορδίας δηλαδή, απέχει από τη νότα του μπάσου ένα διάστημα 6ης)

Μια συγχορδία σε Α' Αναστροφή έχει “μαλακό” άκουσμα, είναι σαφώς πιο αποδυναμωμένη και δίνει μια αίσθηση αστάθειας. Γι' αυτό και ποτέ δεν την χρησιμοποιούμε στο τέλος ενός θέματος.

Την χρησιμοποιούμε κυρίως:

- α) Για να δημιουργήσουμε μια καλύτερη μελωδική γραμμή στο μπάσο
- β) Για να εναρμονίσουμε μεγάλα πηδήματα της Σοπράνο (4ης ή 5ης).

Συνήθως, ένα πήδημα 4ης ή 5ης το εναρμονίζουμε με δύο συγχορδίες που οι θεμέλιοί τους είναι οι νότες του πηδήματος, με τη δεύτερη συγχορδία να γράφεται σε Α' Αναστροφή.

Για παράδειγμα, ένα πήδημα Do – Fa θα το εναρμονίσουμε με τις συγχορδίες DO (I) και FA (IV) με την IV σε Α' Αναστροφή.

Β' ΑΝΑΣΤΡΟΦΗ

Στο μπάσο βρίσκεται η 5η ή κορυφή της συγχορδίας η οποία διπλασιάζεται υποχρεωτικά.

Συμβολίζεται με τους αριθμούς 6 και 4.

Πρόκειται για την πιο ασταθή κατάσταση μιας συγχορδίας γι' αυτό χρησιμοποιείται μόνο σε 2 περιπτώσεις και με πολύ αυστηρούς όρους.

(Ουσιαστικά πρόκειται για μια μορφή της συγχορδίας, που αργότερα ο σπουδαστής, μαθαίνοντας τους “ξένους φθόγγους”, θα είναι πολύ πιο εύκολο να συνειδητοποιήσει το ρόλο και τη χρήση της)

1) Διαβατική χρήση του 6/4

Πάντα στο ασθενές μέρος του μέτρου με κρατημένο κοινό φθόγγο ο οποίος προετοιμάζει το διάστημα 4ης με το μπάσο.

Συνδυάζεται με μια συγχορδία σε απόσταση 5ης και προκύπτουν οι τύποι:

I – V6/4 – I6 ή I6 – V6/4 – I
IV – I6/4 – IV6 ή IV6 – I6/4 – IV

και σπανιότερα με δευτερεύουσες βαθμίδες

II – VI6/4 – II6 ή II6 – VI6/4 – II

2) Ποικιλματική χρήση του 6/4

Πλάγια ή εκκλησιαστική πτώση (Ισοκράτης Τονικής). Μετά την κυρίως πτώση στο τέλος του θέματος με τον τύπο:

I – IV6/4 – I

3) Πτωτική χρήση του 6/4

Πρόκειται για την I6/4, πάντα στο ισχυρό μέρος του μέτρου και προερχόμενη με αντίθετη βηματική κίνηση, συνήθως από την II6 ή την IV, δημιουργώντας έτσι τον τύπο της σύνθετης τέλειας πτώσης:

II6 – I6/4 – V – I

ΠΤΩΣΕΙΣ

Τέλεια Πτώση: IV – V – I   II6 – V – I   II6 – I6/4 – V – I

Ατελής Πτώση: V – I6

Απατηλή ή απροσδόκητη Πτώση: V – VI

Μισή Πτώση: Η κατάληξη στη Δεσπόζουσα (V) σε ευθεία κατάσταση από I, IV, II6 και σπανιότερα από VI

Φρύγια Πτώση: IV6 – V στον Ελάσσονα Τρόπο

Πλάγια Πτώση: I – IV6/4 – I

Σύνθετη Τέλεια Πτώση: II6 ή IV – I6/4 – V7 – I – IV6/4 – I

ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑ μεθ' 7ης - V7

Σχηματισμός

Προσθέτουμε μια νότα πάνω από την 5η της συγχορδίας που απέχει απ' τη θεμέλιο διάστημα 7ης

Συμβολίζεται με τον αριθμό 7

ΛΥΣΗ

Η 7η, ως διάφωνη νότα πρέπει να έχει κατιούσα βηματική κίνηση. Αυτό ονομάζουμε και λύση της 7ης.

Λύνεται πάντα σε I ή VI βαθμίδα.

Ποικίλματα της 7ης

Η 7η, πριν τη λύση της, μπορεί να κάνει διάφορα ποικίλματα, προσδίνοντας έτσι μελωδικότητα και μια ιδιαίτερη “ταυτότητα” στη μουσική μας που μπορούμε να αξιοποιήσουμε κι εμείς στη συνέχεια μέσα στο θέμα μας.

Οι μελωδικοί τύποι που προκύπτουν συμβολίζονται με αριθμούς, υπολογισμένους με τη συγχορδία σε ευθεία κατάσταση. Αυτοί είναι:

8 – 7

7 – 8

7 – 8 – 7

7 – 5 – 8 – 7

και διάφοροι συνδυασμοί τους που προκύπτουν από την ευρηματικότητα και τη φαντασία των σπουδαστών.

Η V7 σε ευθεία κατάσταση

V7 σε I

Όταν η V7 βρίσκεται σε ευθεία κατάσταση και είναι πλήρης, η I πρέπει να είναι ελλιπής και το αντίθετο.

V7 σε VI

Η V7 πρέπει να είναι πάντα πλήρης.

Αναστροφές της V7

A' Αναστροφή – V6/5

Λύνεται πάντα σε I (Ο προσαγωγέας βρίσκεται στο μπάσο)

B' Αναστροφή – V+6

Έχει διαβατική χρήση και λύνεται σε I ή σε I6

Αν λυθεί σε I6 τότε η 7η κατ' εξαίρεση κινείται βηματικά προς τα πάνω γιατί ο φθόγγος λύσης της βρίσκεται στο μπάσο και δεν μπορεί να διπλασιαστεί.

Γ' Αναστροφή – V2 ή V+4

Η 7η βρίσκεται στο μπάσο. Άρα λύνεται πάντα σε I6

Χρησιμοποιείται πολύ εύστοχα στο πήδημα δεσπόζουσας – τονικής στη Σοπράνο.

Ένα πρώτο “συντακτικό”.

I – με όλες

II – με την V

III – IV

IV – I, II, V

V – I, VI

VI – IV, II, V, III

VII – θα χρησιμοποιηθεί αργότερα

Εναρμόνιση μελωδίας

- Η **πρώτη συγχορδία και η τελευταία** πρέπει να είναι η I βαθμίδα. Αν η μελωδία ξεκινάει με ελλιπές μέτρο τότε εναρμονίζουμε με V.
- Γενικά, σε ένα πρώτο επίπεδο, επιλέγουμε τις συγχορδίες μας ανάμεσα από τις **τρεις κύριες βαθμίδες** (I – IV – V).
- Όλοι οι **προσαγωγείς** που κινούνται με ανιούσα βηματική κίνηση εναρμονίζονται με V βαθμίδα, ενώ όσοι κινούνται με κατιούσα βηματική κίνηση, με III – IV (στον ελάχιστονα τρόπο η **κατιούσα μελωδική**).
- Την 6η νότα της κλίμακας που βηματίζει στην 7η (τον προσαγωγέα) εναρμονίζουμε με II – V (στον ελάχιστονα τρόπο το **ανέβασμα μελωδικής**).
- Τα **πηδήματα** 4ης ή 5ης, κατά κανόνα, σχηματίζονται με θεμελίους συγχορδιών και σπανιότερα με 5ες (κορυφές). Έτσι, π.χ., ένα πήδημα do – fa στην Do+, εναρμονίζεται με τις συγχορδίες DO (I) – FA (IV), με την IV σε πρώτη αναστροφή (IV6). Κατά περίπτωση, όμως, υπάρχει και το ενδεχόμενο να πρόκειται για αλλαγή θέσης μιας συγχορδίας (ιδιαίτερα ένα πήδημα 3ης).
- Η συγχορδία πριν την τελική I βαθμίδα θα είναι πάντα η V συνδυασμένη με τον τύπο της **τέλειας πτώσης** II6 – ή IV - I 6/4 – V7 – I – IV 6/4 – I
- **Πτώση** μπορεί να υπάρξει και ενδιάμεσα του θέματος με κατάληξη στην VI (απροσδόκητη) ή I6 (Ατελής) ή V (μισή).
- **Μια νότα μεγάλης αξίας** μπορεί να εναρμονισθεί και με δύο συγχορδίες ως κοινός φθόγγος μεταξύ τους.
- Πολλές φορές, η **επιλογή της σωστής συγχορδίας** εξαρτάται από αυτό που θα ακολουθήσει, παρά απ' αυτό που προηγήθηκε.
- Σε κάθε περίπτωση, **πρέπει πρώτα να βρούμε τις βαθμίδες όλων των νοτών μιας μελωδίας**, ώστε να έχουμε μπροστά μας τη συνολική “εικόνα” του θέματός μας και στη συνέχεια να προχωρήσουμε στη λύση της, τοποθετώντας τις φωνές μας στο πεντάγραμμο.
- Τέλος, **πάντα δοκιμάζουμε στο πιάνο τις ιδέες μας** ώστε, και να επιβεβαιώνουμε τις επιλογές μας και να αποκτούμε σιγά – σιγά την απαιτούμενη εμπειρία που θα μας χρειαστεί για τη συνέχιση της σπουδής της αρμονίας.